

‘DAJ MI DUŠE...’

KO Vatikan in Jugoslavija obnavljata diplomatske odnose, si moramo biti popolnoma na jasnem, da ne gre obema za nič drugega kot za dosego gotovih koristi. Jugoslaviji na primer pri tem gotovo ne gre v prvi vrsti za to, da bi Tito mogel ob napovedanem državnem obisku v Italiji istočasno posetiti tudi papeža, čeprav bo to neizmerno godilo njegovi ničemernosti, ampak predvsem, da se z vatikanskim pobotanjem pred svetom dvigne ugled jugoslovanskega režima in obenem posledično olajša neke vrste režimska kontrola nad domačo hierarhijo in klerom, čemur je dejansko v nekem pogledu že služil uvodni protokol iz leta 1966. Po drugi strani stremi Vatikan, da z novim sporazumom omogoči lažje delovanje katoliške Cerkve v Jugoslaviji, zlasti na polju vzgoje, ki vse bolj postaja kritična točka odnosov.

Ni nobenega dvoma, da je moglo priti do obnovitve diplomatskih odnosov predvsem zato, ker so se časi bistveno spremenili od tedaj, ko so metali v ječe ali celo v morje katoliške škofo ali pa jih žive polivali z bencinom in zažigali. Ali kakor je rekel komunistični sociolog Tavčar, da so razmere v Jugoslaviji postale strpnejše in humanejše, zlasti po Vatikanskem koncilu, ki je odstranil apriorno negativno stališče do nevernih in omogočil dialoge ob življenjskih (ne pa ideoloških) vprašanjih med vernimi in komunisti.

Jugoslovanski režim bo morda v praksi vztrajal na tem, da spada reševanje tistih vprašanj, ki zadevajo odnose med Cerkvijo in državo, "z ozirom na določila v jugoslovanski ustavi" v pristojnost lokalnih oblasti in episkopata; to točko so zlasti poudarjali zdaj v Sloveniji, kjer je bil konflikt med Cerkvijo in režimom brez dvoma najgloblji z ozirom na vso državo. Nedvomno se te možnosti zaveda tudi Vatikan, odnosno bi bilo smešno, če ne bi ta s tem računal ali bil na to opozorjen. Toda riziko je treba sprejeti in se pač zanašati, da bo reševanje spornih vprašanj med režimom in episkopatom lažje, če se bo episkopat mogel legalno zanašati na posredovanje Vatikana, ki pač ne bo smel opustiti nobene prilike, da ne bi branil pred režimom koristi Cerkve kot take; to bo nekoliko lažje, ker postaja za režim neizmerno važno, ali ima v svojih megalomanskih internacionalnih nastopih podporo take sile kot je Vatikan, kjer po priznanju režimskega tiska "divizije" precej štejejo, če se spomnimo na Stalinovo pripombo, in česar niso pozabili poudariti v Jugoslaviji zadnje tedne.

Iz intervjuja urednika 'Družine' s škofom Grmičem in sociologom Tavčarjem je videti, da se je na primer Cerkev na Slovenskem v mnogočem prilagodila novim razmeram in da je zdaj predvsem odvisno od režima, če bo popustil v tistih spornih vprašanjih, ki so do vernih krivična, ker dajejo gotove predprave nevernim. Pri tem je škof Grmič opozoril, da bi morale biti šole svetovnonazorsko pluralistično usmerjene in da ne gre edino dialektičnemu materializmu pripisovati "znanstvenost" in ga vsiljevati tudi otrokom vernih, ki enako kot neverni z davki podpisujejo državne šole. (Dodati je treba, da je pri tem škof Grmič izrecno izvil ocenjevanje socialistične družbene ureditve, kar bi pomenilo, da je episkopat to ureditev sprejel kot izvršeno dejstvo.)

Pereče postaja tudi vprašanje bogoslužnih prostorov. Podobno kot je primer s šolami, je tudi popolna odsotnost vernih ljudi v radijskih in televizijskih oddajah, ki v posebni meri zadevajo vso družbo. Ponovno se postavlja vprašanje praznovanja božiča, ki je brez dvoma vsako leto hudo prizadelo verne ljudi, ki ga praznovati ne smejo, kakor koli že potem dan preživijo tisti, ki nimajo nobene vere. Opozoriti je treba na neenakopravnost vernih do nevernih na splošno v prosveti.

Eden glavnih očitkov Cerkvi je, in tudi tega so najbolj poudarjali zadnje čase spet na Slovenskem in ga povezovali z neoklerikalizmom, češ da cerkvene ustanove še vedno gojijo željo ali stremijo postati družbeno politični predstavnik vernih ljudi. Vzpostavljanje "vzporedne strukture" je vzbudilo hudo reakcijo v slovenski vladi, ki je dala vedeti slovenskemu episkopatu, kateremu pripisujejo te besede, naj ostane strogo v svojem okviru delovanja in naj ne prehaja na javno področje. Enkrat smo že pisali, da leži odgovornost za vse to izključno na režimu, ki favorizira ne samo eno politično skupino, ki je v strašni manjšini napram ostalim državljanom, ampak tudi s krivičnim tretiranjem vernih na raznih področjih javnega delovanja, ki si morajo potem pač sami pomagati in se sami organizirati zaradi obrambe ali uresničenja skupnih po vseh normalnih pojmov človeških koristi. Režim sam je kriv, če se potem ljudje pri tem ozirajo na Cerkev in od nje tudi v družbenih potrebah pričakujejo pomoč.

Tako problemi gotovo niso majhni in često se zdi, da sta režim in Cerkev že prišla do točke, ko se prično križati njuni interesi, imajoč pri tem stalno pred očmi, da gre za v bistvu totalitaren režim, ki hoče kontrolirati predvsem človeškega duha, čigar svobodnega delovanja se boji kot hudič križa. Ker v pravi demokratični družbi ne prihaja do takih konfliktov med Cerkvami in državo, je jasno, da je nekaj hudo narobe z režimom in njegovim ravnanjem z državljanji, zlasti še, ker je Cerkev v domovini sprejela ustavno stanje in noče zahajati v ocenjevanje socialistične družbene ureditve.

IN SLOVENCİ V ZDOMSTVU

Da je obnavljanje odnosov med Apostolskim sedežem in SFR Jugoslavijo hudo prizadelo velik del emigracije, je gotovo. Razlogi so prej čustveni kot stvarni, pač zaradi pobitih deset tisočev, ki so se uprli komunistični strahovladi med vojno v veliki meri prav zato, ker "so sv. oče obsodili komunizem", in pa ker so bili slovenski ljudje pogosto enostransko vzgajani in so le preveč dobesedno jemali "Roma locuta, causa finita".

Ko je jasno, da so se razmere v domovini olajšale in je življenje za vse v domovini postalo znosnejše v primerjavi z leti med vojno in neposredno po vojni, velja trezno vprašati, kakšen smisel bi imelo, nadaljevati z nekim cerkvenim antikomunizmom, ki ga nekateri v emigraciji še vedno zagovarjajo. Pobitih domobrancev ne more nihče obuditi. Kar oni potrebujejo je molitev in prizadevanja, da jim bo pred zgodovino vrnjena čast. To pa zahteva časa. Po drugi strani je treba napraviti živim Slovencem življenje znosnejše. Kakšen smisel bi bil, pognati Cerkev v ka-

takombe, saj vendar ves svet za kaj takega nima nobenega razumevanja. Ljudje bi pri tem samo trpeli. Kot se klamnajo spominu mrtvih, ki so se uprli nasilju, in pri tem žrtvovali tudi svoja življenja, nam morajo biti važnejši živi ljudje, ki zdaj živijo pod vsiljenim režimom, kjer morajo dan za dnem rezevati svoje odnose do tega režima. V primeri z njihovimi problemi so naši zares majhni. In kdo je med nami v zdomstvu, ki vernim ljudem v domovini ne bi privoščil kako korist, če je bodo morda deležni na kratko ali dolgo dobo od izboljšanja odnosov med državami in Cerkvijo. Naša vest zaradi tega gotovo ne sme trpeti, naša vera še manj.

IRCI IN MI

V kratkem uvodniku "Irski pouk" zadnjič gotovo nismo poskušali reševati irskega vprašanja, ki mori Britanijo že več sto let. Na Irskem je bilo v zgodovini mnogo ljudi pobitih in mnogo jih je pomrlo od lakote, a v Angliji so se netile politične strasti in so padale vlade zaradi irskega vprašanja. Toda to ni slovenska zadeva in se nas kot Slovencev ne tiče, čeprav so nekateri od nas poročeni z Irkami in čeprav ni res, da bi morali Slovenci vtikati glave pod mernik in ne bi smeli videti preko domačega plotu. Prav nasprotno: z odprtimi očmi se moramo ozirati po svetu in se učiti. Spoznati moramo, da smo le majhen del človeštva, a da nismo nič slabši kot katerikoli drugi del. Zavedati se moramo, da smo Slovenci, ker smo pač Slovenci, pa naj živimo kjerkoli v svetu. Prav to, da živimo raztreseni po svetu, naj nam bo v korist. Bolje lahko vidimo, kako žive in se ravnaajo drugi narodi. Če gledamo s preudarkom, vidimo, kaj je dobro in kaj bi lahko bilo boljše, kaj je slabo in česa se moramo izogibati. Iz tega se lahko marsikaj naučimo zase in za Slovenijo.

Potrebno pa je, da ohranimo hladno glavo in kritičen preudarek. Nisma smisla, da bi se čustveno zapletali v zadeve, ki se nas ne tičejo. Celotno pri lastnih zadevah, kjer so čustva neizogibna, je boljša mirna kri. Nobenega smisla ne bi imelo, če bi se razburjali zaradi zadev, ki se nas kot Slovencev ne tičejo. Premalo nas je, da bi si lahko privoščili prepire o stvareh, ki niso naše. To je vseskozi naše pravilo, pa naj gre za angleške, ameriške, argentinske ali katerekoli druge zadeve. Na vse skušamo gledati s slovenskega stališča, ki je edino, kar družiti tako člane uredništva kot bralce.

Razpravljanje o Irski je zato odveč, a vendar spričo pisma uredniku v današnji številki, navedemo nekaj dejstev, ki jih je na Irskem lahko preveriti. Pomniti je treba, da je iz Londona v Belfast ali Dublin pol bliže kot npr. iz Buenos Airesa v Mendoza in se ni treba zanašati na skopa poročila daljnjih radijskih postaj. Nekateri med nami so študirali na Irskem. Zato svojega pisanja ne stresamo iz rokava niti ne prepisujemo pristranskih virov.

Irška je ena in razdvojena zaradi nesrečne dediščine iz krvave in krute imperialistične preteklosti

Britanije. Toda napačno je misliti, da so protestanti na Severnem Irskem Angleži. V resnici so potomci škotskih priseljencev iz 17. stoletja in se danes smatrajo za Irce prav tako kot se potomci potnikov z jadrnice Mayflower smatrajo za Amerikance, ali kot se potomci španskih priseljencev smatrajo za Argentine. Med ljudmi na Severnem Irskem zdaj ni razlik ne v jeziku, ne v narodnosti, ne v barvi kože, ne v barvi las, ne v oblačenju, ne v načinu življenja, ne v krvi, ne v rasi (karkoli to pomeni). Razlika med sicer popolnoma enakimi ljudmi je v veri. Protestantska večina v šestih irskih grofijah, ki so leta 1921 ostale pod angleško nadvlado (tj. v Združenem kraljestvu), a so dobile samoupravo, ni anglikanska ampak prezbiterijanska ali pa pripada drugim ločinam. Z zlorabljanjem demokratičnih metod si je utrjevala svoj privilegirani položaj, si delila boljše službe in boljše občinska stanovanja ter politično in gospodarsko tlačila katoličane.

V tem je jedro zapletenega položaja ne morda po mnenju te ali one agencije ampak po mnenju treznih ljudi tudi v Dublinu. Mimogrede pripomnimo, da bi se večina Angležev najraje odkrižala Severne Irske, s katero nimajo drugega kot zelo hude stroške (vsaj sto milijonov funtov na leto). Iz teh gornjih dejstev smo zadnjič izvajali, da se "angleška" demokracija na Severnem Irskem ni obnesla, ker so stranke osnovane na nespremenljivi osnovi. Protestanti v šestih grofijah so stalno v večini in katoličani stalno v manjšini, čeprav katoličane protestanti obtožujejo, da imajo nalašč veliko otrok, da bi na ta način končno dosegli večino. To velja le za Severno Irsko; v irski republiki se demokracija prav lepo obnese, ker stranke niso osnovane na nespremenljivi verski osnovi.

Enako se demokracija ne obnese, če so stranke osnovane na nespremenljivi ideološki osnovi, ki se je tudi ne da menjati vsakih nekaj let. Tito je že večkrat dejal, da je v Jugoslaviji demokracija le za večino, ne pa za manjšino. Tudi če bi to bilo res, kar pa ni, prav na irskem primeru spet enkrat vidimo, kako Tito o demokraciji nima niti pojma. Kajti demokracija, ki je le za večino, vodi k zatiranju manjšine. Zatiranje pa ponižuje večino in ji onemogoča tisto pošteno in pravično življenje, h kateremu naj bi demokracija pomagala. Demokracija kot političen sistem je le sredstvo. Kar si pod demokracijo navadno predstavljamo, vsebuje tudi strpnost, pravičnost, poštenost in podobne vrline, ki so del človeka vrednega življenja. Te vrline veljajo za vse, za večino in za manjšino, pa naj ju razlikuje vera, narodnost ali barva kože.

ALTERNATIVA

Na drugem mestu objavljamo članek g. Franceta Jeze v zvezi z uvodnikom "S časom in duhom razvoja" v zadnji številki našega lista. Dasi se nahaja med podpisniki julijske izjave "Za zavarovanje slovenske suverenosti" tudi Klíčov urednik, to na noben način še ne pomeni kakšne apriorne istovetnosti med KLÍCEM TRIGLAVA in Izjavo odn. njenimi podpisniki. To poudarjamo samo zategadelj, da bo jasno, da je komentiranje te izjave prav tako stvar svobod-

ne presoje in ocene uredništva KLÍCA TRIGLAVA, ki je podpisalo zadevni uvodnik, kot je to bil primer prej s katerokoli drugo izjavo ali dogodkom. Toda kljub temu smo mnienja, da med stališčem uredništva in stališčem g. Jeze ni bistvene razlike; razliko vidimo samo v vprašanju postopka ali če hočete taktike.

Kot razumemo g. Jezo, zastopa on stališče, da naj suverena Slovenija najprej zapusti sedanjo jugoslovansko federacijo in nato kot samostojna država eventualno razgovarja z ostalimi državami o morebitni povezavi v konfederacijo - to je v zvezo držav.

Nam se zdi tako stališče, če prav razumemo g. Jezo, v danih prilikah politično težko uresničljivo; gotovo je, mednarodno gledano, nevarno. Zato smo mnienja, da je bolje v okviru obstoječe federacije (zvezne države) delati za preureditev v konfederacijo (zvezo držav). Prvi postopek premalo upošteva dano notranjepolitično in zunanjepolitično stvarnost. Premalo računa s tem, kaj je možno in kaj ni, odnosno, da je tveganje prehudo in možnost cene previsoka. Iz tega razloga smo pisali o "negativnem separatizmu", kjer dopuščamo, da izraz morda ni bil posrečen. Nam se zdi drugi postopek ne samo varnejši ampak tudi lažje uresničljiv in cenejši, a zato nič manj učinkovit od prvega. V celoti pa se strinjamo z g. Jezo, da mora vsakršna nadaljnja povezanost narodov odn. držav na ozemlju sedanje Jugoslavije "temeljiti na popolni prostovoljnosti in na svobodno sklenjeni pogodbi".

O tem ne sme biti nobenega dvoma. Izjava "Za zavarovanje slovenske suverenosti" ne zahaja v podrobnosti tega postopka, in zdi se nam, da je to zelo pravilno in pozitivno, ker ne bi bilo modro, vezati si roke v naprej. Zato je tudi prišlo do možnosti vsaj dvojnega tolmačenja, kar pa po našem mnenju na bistvu stvari ničesar ne spremeni.

UREDNIŠTVO

6. SEPTEMBRA SMO SE SPOMINJALI SLOVENSKE DOMOLJUBOV BIDOVCA, MILOŠA, MARUŠIČA IN VALENČIČA, KI SO JIH FAŠISTI UBILI PRED 40 LETI V BAZOVICI.

BELA KNJIGA

SLOVENSKEGA PROTİKOMUNISTIČNEGA UPORA 1941-1945

Doslej gotovo najboljše dokumentirana publikacija o usodi vrnjenih protikomunistov, ki so jih poleti 1945 pomorili slovenski komunisti. Na 450 straneh je navedenih preko 5000 imen.

Knjiga se v Ameriki naroča pri Zvezi slov. protikomunističnih borcev "Tabor" (cena \$6 + poštnina), v Angliji pa sprejema naročila Klic Triglava (cena £2. kar vključuje tudi poštnino.)

JULIJSKA IZJAVA

"OBVESTILO ROJAKOM DOMA IN PO SVETU", ki je bilo objavljeno v julijski številki Klica Triglava (KT 374), je izšlo natisnjeno v osem strani obsežni brošuri, "datirani" s poletjem 1970. V njej pa so poleg sprva objavljenih petih podpisnikov (prof. dr. Jože Velikonja, prof. dr. Ciril Žebot, Dušan Pleničar, Mate Resman in Demetrijski Weble) objavljena tudi imena drugih podpisnikov:

Prof. dr. Ciril Arko iz Kansas Cityja, prof. dr. Rudolf Čuješ iz Antigonish v Kanadi, prof. dr. Ciril Mejač iz Annapolisa (Maryland), prof. dr. Uroš Roessmann iz Clevelanda, prof. dr. Štefan Slak iz Toleda (Ohio), prof. dr. Anton Štukelj iz Ottawe, dr. Štefan Falež iz Rima, dr. Leopold Humar iz Lyonsa (Illinois), Franc Jeza iz Trsta, Vinko Levstik iz Rima, Tomaž Možina iz Sydneya, Pavle Verbic iz Morona (Buenos Aires) in ing. Ivan Žigon iz Cabramatte v Avstraliji.

Dodatno sem poučen, da se je gornjim pridružil tudi g. Alojzij Zupan, stalni sodelavec Klica Triglava, ki je tudi član Narodnega odbora za Slovenijo.

Pripombe k 'Obvestilu'

Obvestilo rojakom doma in po svetu "Za zavarovanje slovenske suverenosti" je potrebno pozdraviti kot tehten prispevek k razgovoru o sedanjih in bodoči slovenski narodni politiki. Prav zato, ker človek Obvestilo tako ocenjuje, ima pravico in dolžnost, da pove svoje pripombe.

O suverenosti slovenskega naroda, o njegovi pravici do samoodločbe in celo odcepitve ni mogoče dvomiti v leto 1970. To je načelna stvar. Povrh so skušnje zadnjih desetletij pokazale, da Jugoslavija v kakršni koli obliki nima prave vrednosti, če je sestavni narodi ne sprejmejo povsem protovoljno. Sam to stališče podčrtavam prav od svojega prihoda v tujino v drugi polovici petdesetih let.

Tudi ni mogoče dvomiti, da Jugoslavija more služiti interesu posameznih jugoslovanskih narodov le, ako ima vsak narod kot celota odločilen in enakopraven vpliv na razvoj skupne jugoslovanske politike. Zato je neizogibno, da Zbor narodov dobi ustrezno mesto v jugoslovanski zvezi ni ustavi.

Razvoj doma gre vsekakor tudi v to smer, da si ima še dosti nasprotnikov in je ovir veliko. Iz tega razloga je važno, da slovenski demokrati v tujini podpro prizadevanja v tem smislu doma.

Če bi se podpisniki Obvestila omejili na izjavo v prid suverenosti in samoodločbi in na zahtevo po konfederacijski preureditvi, tudi ne bi bile mogoče ali potrebne nikakršne pripombe. Vsaj jaz jih ne bi imel. Toda Obvestilo omenja še druge stvari, ki se meni zde kočljive in napravljajo vtis enostranskosti, posebno ker so druge vsaj prav ta-

ko važne stvari izpuščene. Ako so podpisniki želeli izdati obširnejši dokument, bi morda ne bilo napak, če bi si vzeli nekaj več časa za razpravo.

Kakor je proglasitev formalne suverenosti in konfederacije važna stvar, naloga z njo ni končana. Potrebna je tudi zamisel, kako tako suverenost in neodvisnost politično in praktično utrditi. Komaj si je mogoče misliti, da bi se napadalno razpoložena sovjetska vlada - in na možnost sovjetskega vmešavanja se obvestilo izrecno sklicuje - ustavila ob suverenih slovenskih mejah ali da bi ji bila kos slovenska vojska. Za zavarovanje slovenske neodvisnosti moramo Slovenci imeti zaveznike, da bi dosegli vsaj upanje, če že ne gotovost, da se nasilnemu posegu z Vzhoda lahko upremo.

V ta namen ni zadosti, da imamo Slovenci le formalne stike z drugimi republikami v Zboru narodov, ampak je nujno, da se odločilno povežemo s političnimi silami drugod v Jugoslaviji, ki bi bile pripravljene ustavljati se sovjet skemu pritisku od zunaj in kominformističnemu rovarjenju od znotraj. Iskati bi morali političnega, ne samo formalno-pravnega stika s Hrvati, Bosanci in Makedonci, pa tudi s Srbi. Stališče Srbov je še vedno pomembno za vso Jugoslavijo že zaradi njihove številnosti. Srbi so raztreseni po vseh jugoslovanskih republikah razen Slovenije. Zato gledajo na konfederacijsko preureditev drugače kot Slovenci. Marsikateri Slovenec ob opozorilu na to, zamahne z roko in pravi: "Kaj nam mar! Če se Hrvati, Srbi in drugi ne morejo med seboj zmeniti, je za nas najboljše, da Jugoslavijo kar zapustimo." Tako gledanje je zelo kratkovidno. Ne glede na to, ali smo v Jugoslaviji ali ne, za nas ni vseeno, kaj se dogaja po jugoslovanskem prostoru. Karkoli ostali Jugoslovani za nas sicer so, ostanejo naši neposredni sosede in je za nas važno, kaj se pri njih godi.

Več kot to, za nas je važno, kaj se godi po ostali Vzhodni Evropi, in moramo z vsemi svojimi silami, čeprav so skromne, podpirati tam gibanje za reforme in neodvis-

nost. Sicer bomo Sovjete kmalu imeli pred vrati.

Vse to bi bilo odveč poudarjati, če ne bi bili Slovenci tako močno nagnjeni k temu, da se zapirajo v svojo slovensko lupino. Med zadnjo vojno smo že n. pr. plačali hudo račun za to, da so si mnogi domišljali, da se svet vrti okoli Ljubljane, in se niso zmenili za to, kar se je godilo po Evropi ali celo po svetu. Ker bi se ravno Slovenci po svetu morali posebno zavedati važnosti dogajanj izven Slovenije, bi bilo važno, da poudarjamo smisel in pomen dogodkov drugod.

Obvestilo lepo poudarja potrebo po sodelovanju s Koroško, Štajersko in Furlanijo-Julijsko Krajino že zaradi naših manjšin. Pri tem pozablja, da so te dežele - del dveh sosednjih držav Italije in Avstrije, s katerimi imamo Slovenci svoje skušnje. Domišljam si, da nisem med tistimi, ki ne bi znali ničesar pozabiti. Toda kljub temu bi imel zelo kratek spomin Slovenec, ki bi pozabil, da so med preteklo vojno Italijani gospodarili v Ljubljani in na Primorskem, Nemci, v številni avstrijske, pa na Gorenjskem in južnem Štajerskem. Prijateljstvo z njimi da, toda s primerom previdnostjo. Slovenske suverenosti niso v preteklosti ogrožali toliko ostali Jugoslovani kot Italijani in Avstrijci. Z njimi si moramo tudi priti na jasno.

Končno ni brez pomena, kaj si o nas in naši suverenosti mislijo v Zahodni Evropi in v Združenih državah. Tam je doslej veljala Jugoslavija kot zadnja ovira za balkanizacijo Balkana. Mnogi se tako bojijo popolne razdrobitve v tem delu Evrope, da jokajo še za Avstro-Ogrsko. Nobenih simpatij ne bomo deležni, če bomo dobili vtis, da bi sedaj radi razbili ali oslabil tudi Jugoslavijo, ne da bi imeli kakršno koli zamisel, kaj potem. Simpatijam v Evropi in po svetu se ne moremo odpovedati z zmigom ramen, ker končno naša suverenost in neodvisnost temelji na podpori svetovnega javnega mnenja.

Točka o finančnem prispevku federaciji in izseljevanju napravljaja vtis, da je po mnenju podpisnikov za odhajanje Slovencev v tujino kriv centralizem. Medtem vse kaže vsaj, da centralizem ni prvi vzrok. Dasi se človek ne more zanašati na tisk doma, se mi vendar tozadevne štetinčeve pripombe v DELU 3/4. julija 1970 zde upoštevane vredne: "V Sloveniji ne moremo več reči, da odhajajo ljudje na tuje zato, ker doma nimajo možnosti zaposlitve. To sedaj ni več res. V nekaterih panogah nam še primanjkuje delovne sile, marsikje so strokovnjaki cenjeni in dobrodošli, če so se le pripravljeni zaposliti. V nekaterih poklicih skoraj, da ni več Slovencev. Te dni sem slišal podatek, da je zaposleno v Sloveniji okoli 120.000 ljudi iz drugih republik, torej dvakrat več, kot je naših ljudi v tujini. Po podatkih sekretariata za delo bi vseh 60.000 Slovencev, kolikor jih je na delu v tujini, lahko našlo zaposlitev doma, seveda, če bi se zadovoljilo s kakršnim koli delovnim mestom in objektivno možnim zaslužkom. Hrvati so na tujem 250.000, Bosancev 150.000 in izseljevanje sega že v Srbijo. Bosancev je zunaj sorazmerno približno toliko kot Slovencev, dasi so v Bosno zvezni fondi pritekali. Preseljevanje je splošen evropski pojav: Švicarji imajo podobne težave z vseljevanjem kot Slovenci, prav tako Nizozemci itd. Italijani, Španci, Grki in

Turki se izseljujejo. V Jugoslaviji imata z izseljevanjem najmanj toliko opravka kot centralizem, komunistična investicijska politika in doktrinarno zaviranje zasebne podjetnosti.

Trditve o izseljevanju zaradi centralizma se sicer berejo udarno, a jim manjka tehtnosti. Nevarne so, ker ustvarjajo vtis, da bi odprava centralizma čez noč odpravila to težavo in še mnoge druge. Take utvare so dvorezne, ker pripeljajo lahko le do razočaranja. Po drugi strani nedokazljive trditve utegnejo napraviti vtis, da godrnjamo nad čemerkoli. To pa je zadnje, kar si solidni Slovenci lahko želimo.

Nedvomno so Slovenci dajali veliko "centralistični federaciji", sicer ne bi mogle investicije v Črni gori dosežati skoro 100 odstotkov narodnega dohodka. Toda do leta 1965 številke lahko dajo pretirano sliko, ker so bile cene poljedelskih pridelkov in surovin za pol nižje, industrijskih proizvodov pa za pol višje kot na svobodnem trgu. Pozabiti tudi ne smemo, da je Slovenija od Jugoslavije pridobila po drugih poteh: brez jugoslovanskega gospodarskega prostora in zaščitnih carin po prvi svetovni vojni ne bi bilo industrijskih centrov v Mariboru, Celju in Kranju. Vse to bi bilo treba nepristransko raziskati, preden izrečemo zadnjo sodbo. Toda poudariti je treba, da v narodni politiki gospodarski oziri ne morejo igrati odločilne vloge. Narod se ne bo odločal po tem, ali mu neka rešitev prinese deset odstotkov več ali manj.

Zahtevo po prenehanju zapostavljanja slovenskih dednih kmetij je mogoče le pozdraviti. Toda če so se podpisniki že spustili na gospodarsko področje, bi morali reči še kaj o drugih stvareh: na primer delavnih svetih, zasebni podjetnosti in podobnem.

Vsekakor Obvestilo omenja eno glavnih stvari: večji del slovenskega naroda, ki ni v zvezi komunistov, mora dobiti svojo organizacijo ali organizacije.

Izjava je torej lahko le prvi korak. Potrebna je še več razmišljanja, tako da se bodo lahko pridružili vsi, ki so dobre volje.

LJUBO SIRC

Ob mojem podpisu

Kot eden od podpisnikov izjave "Za zavarovanje slovenske suverenosti" čutim dolžnost, da se oglašim z nekaj pripombami k uvodniku "S časom in duhom razvoja", ki ga je prinesel KLIC TRIGLAVA v svoji zadnji, 375. številki. Članek namreč, po mojem mnenju, v nekaterih pogledih napačno tolmači duha in vsebino omenjene izjave. Ker je bil objavljen na uvodniškem mestu lista, torej izraža mnenje uredništva. Ker je KLIC TRIGLAVA političen mesečnik in povrh zastopa precej izoblikovano politično smer, je zato razumljivo, da se je vtihotapilo v uredniški komentar izjave nekaj politične tendence uredniškega kroga, verjetno nehoti. Vsekakor se mi zdi potrebno, da naglasim v zvezi z mojim podpisom na izjavi sledeče:

IZJAVO sem podpisal v prepričanju, da pomeni korak

naprej do uresničenja slovenske narodne neodvisnosti, to je suverene slovenske države, ne pa korak proč od tega cilja. V uredniškem komentarju "S časom in duhom razvoja" je namreč rečeno med drugim: "Duh, ki preveva izjavo, je duh, ki smo ga že dolgo pričakovali med Slovenci: namreč duh sporazuma in pripravljenosti na vskladitev dveh doslej diametralnih teženj: samostojne Slovenije in jugoslovanske skupnosti. ... Zato je treba reči, da izjava predstavlja odstop od negativnega separatizma, ki so ga nekateri Slovenci vodili zaradi dosedanjega brezizglednega položaja, kakor tudi pojačan realizem onih slovenskih političnih ljudi, ki so v svojem jugoslovanskem političnem idealizmu prišli do spoznanja, da je sodelovanje in zaupanje možno graditi samo na jasnih temeljih in čistih računih."

Iz teh besed se da sklepati, da je uredništvo mišljenja, da so se tisti, ki so izjavo podpisali, odpovedali "negativnemu separatizmu" in pristali na koncept skupne jugoslovanske države, v kateri bi Slovenija lahko zagotovila svoje interese in "dosegla svoj optimalni razvoj". To mišljenje je popolnoma napačno. V njem se izraža osnovna nejasnost o tem, kaj Slovenci sploh hočemo, pa tudi površno pojmovanje izjave, predvsem pa neznanje ali omalovaževanje pravnih pojmov, kar je sploh značilno za slovenske politike in za vse, ki so pisali in pišejo o slovenski politiki v zadnjih desetletjih. Priznam, da tudi izjava greši v tem pogledu, ker se neprecizno izraža, vendar pa je iz njenega besedila jasno razbrati, da poudarja v prvih štirih členih "izvirno suverenost slovenskega naroda v državnem okviru slovenske republike". Če pustimo pravnim (in mednarodnim) pojmom njihov tradicionalni, mednarodno veljavni in dobesedni pomen, potem pomeni suverenost pač suverenost, država državo, državna skupščina (ne vem, zakaj je bila uporabljena za slovenski parlament ta srbska beseda) državno skupščino itd.

Če je nek narod suveren, pomeni, da je neodvisen v svoji lastni državi. Ali pa ni suveren in nima lastne države. Vmesnega ne more biti. Pri Slovencih pa žongliramo zlasti zadnja leta z izrazom "suverenost" in enako z izrazom "država" sem in tja, kakor da bi lahko pomenila vse mogoče. Tako govore in pišejo nekateri o "suvereni" Sloveniji in o "samostojni Sloveniji" oziroma slovenski državi v zvezni jugoslovanski državi, kakor da bi bilo to mogoče. Takim iluzijam se lahko vdajamo le Slovenci, svet - in mednarodno pravo jih ne bosta priznala. Zanj bo Slovenija v okviru take ali drugačne jugoslovanske države samo provinca te države, z določeno stopnjo avtonomije.

Ker torej izjava jasno govori o suverenosti in državi slovenskega naroda, jo je treba - kot sem jo razumel jaz - vzeti dobesedno. Izjava se torej zavzema za uveljavljenje pravice slovenskega naroda, da dobi lastno državo. Takrat pa se lahko dogovori z drugimi državami, ki si jih bodo ustanovili narodi današnje Jugoslavije, za neko povezanost ali zvezo "suverenih zveznih narodov", če bo seveda čutila potrebo po tem in če bo drugim do tega. Vsakršna nadaljnja povezanost narodov današnje Jugoslavije mora namreč temeljiti na popolno prostovoljnosti in na svobodno sklenjeni pogodbi, ki jo lahko sklenejo samo

državnopravni subjekti, to je suvereni narodi, kar pa je abstrakten pojem, dokler se ne konkretizira v suvereni narodni državi. Pooblaščen predstavniki takih držav (ki pa so lahko stare šele nekaj tednov, mesecev ali le dni) pa lahko sedejo za konferenčno mizo in se dogovorijo o svoji nadaljnji povezanosti. V čem naj bi ta obstajala, pa je še vprašanje. Gotovo ne v "enotnosti sistema", v "skupni vojski", v "enotni valuti" (z vsem tem imamo Slovenci zelo slabe izkušnje) in tudi ne v enotni diplomaciji navzven, kajti to bi pomenilo že enotno državo. Vsakršno odstopanje od načela popolne prostovoljnosti take zveze pomeni že pristane na neko novo diktaturo, ki naj bi tiste narode, katerim ne bi bilo do take zveze, prisilila vanjo in jih nato tudi s silo (in to je lahko samo vojaška sila v obliki okupacije njihovega teritorija) držala v njej.

Spričo tega so besede v omenjenem uvodniku KLICA TRIGLAVA: "Zato je treba reči, da izjava predstavlja odstop od negativnega separatizma. ..." čisto nesmisel. Kajti beseda "separatizem" pomeni (da ostanemo pri točnih pravnih definicijah in pojmi) ločitev od neke države, med tem ko pojma "negativnega" ali "pozitivnega" separatizma ni. Če torej uredništvo meni, da Slovenci odstopamo od separatizma, pomeni to z drugimi besedami, da nočemo lastne države in da hočemo ostati v skupni jugoslovanski državi, pa naj se imenuje federacija, konfederacija, kraljevina ali karkoli. Toda v takem primeru prenehajmo govoriti o slovenski "suverenosti" ali "izvirni suverenosti" (bistvene razlike med njima ne more biti) in o slovenski "državi". Države v državi si ni mogoče predstavljati in je tudi ne bi nihče priznal. Če imamo v mislih, kot meni uredništvo, da hočemo ostati v zvezni jugoslovanski državi, potem začnimo uporabljati za Slovenijo v taki državi izraz "avtonomna dežela", "članica federacije ali konfederacije," morda tudi "republika", ne govorimo pa več o slovenski državi.

Naj ponovno poudarim, da sem podpisal izjavo samo v trdnem prepričanju, da izrazi "suverenost", "država", "državni okvir slovenske republike", "slovenska državna skupščina", "slovensko državno ozemlje" itd. zares tudi pomenijo te državno-pravne pojme. Zato sem mislil in še mislim, da lahko pomeni taka izjava važen dokument in korak naprej do uresničenja teh ciljev. Slovenska država pa bo potem svobodna, da sklene meddržavni sporazum, v imenu suverenega slovenskega naroda, s hrvatsko ali srbsko državo itd. za kakšno bodočo zvezo v ta ali oni namen. Tam bi se potem morda moje mnenje razlikovalo od mnenja tistih, ki menijo, da bi bila taka zveza Sloveniji potrebna. Toda odločitev bo padla in mora pasti v slovenskem državnem parlamentu, po svobodni diskusiji, in če bo parlament s potrebno večino glasov tako sklenil, se bom v to vdal, če bom še živ. Absolutno zgrešeno pa je prikazovati izjavo "Za savarovanje slovenske suverenosti" kot kakršenkoli odstop od ideje resnične, suverene slovenske države - ali pa je moj podpis po golem nesporazumu prišel nanjo. Potem pa je treba podvomiti sploh o pomenu vsake besede v njej. Toda ne morem si misliti, da bi se moglo iti 18 odgovornih ljudi, ki so izjavo podpisali, takega igranja z besedami.

FRANC JEZA

TRETJA JUGOSLAVIJA

Pred dobrima dvema letoma je poznani javni delavec g. Vane IVANOVIĆ iz Londona objavil krajšo publikacijo z naslovom "Demokratska Jugoslavija - prispevek k javni razpravi doma in zunaj od začetka komunistične vladavine". Publikacijo je očitvidno narekovala želja, da po eni strani javno pove, kaj je bilo in je narobe z Jugoslavijo, in po drugi, da odgovori na vprašanje, kakšen naj bi bil izhod za narode Jugoslavije.

Po Ivanovičevem mnenju je nacionalno vprašanje Jugoslavije možno rešiti na dva načina: z mirnim razidom narodov Jugoslavije ali pa z vzpostavitev take skupnosti, ki bi se lahko obdržala pri življenju. V miren razid, posebno med Srbi in Hrvati, Ivanović ne verjame. Dvomi, da bi bilo možno najti rešitev, ki bi enako zadovoljevala obe strani. Zato je miren razid, vsaj med tema dvema narodoma, nemogoč.

Po drugi strani pa predlaga Vane Ivanović novo demokratično Jugoslavijo, zasnovano na dveh osnovnih tezah:

Prvič, da je red, na podlagi načel parlamentarne demokracije in polne osebne svobode vsakega državljan pri nas ne samo nujen ampak očitvidno tudi možen; drugič, da je skupnost narodov Jugoslavije nujna za ohranitev bistvenih interesov vsakega posameznega naroda te skupnosti.

Njegov načrt gre v prid skupnosti Jugoslavije, osnovane na sledečih osnovah:

1. Pravica do samoodločbe narodov, vključno pravica do svobodnega izstopa iz skupnosti, brez ozira na nje govo mišljenje, da je miren razid nemogoč.

2. Enakopravnost ne samo posameznih državljanov ampak tudi nacionalnih kolektivov in držav-članic skupnosti.

3. Enaka razdelitev središč glavnih organov in usta nov skupnosti po ozemlju držav-članic in enakopravna raz delitev poslov skupnosti med pripadniki posameznih narod nosti.

4. Splošna načela v obrambi državljanskih, političnih in verskih svoboščin vseh državljanov, ustavno obveznih za skupnost in vse države-članice.

Ivanović pripominja, da lahko najdemo mir in blagostanje samo, ako se zavedamo, da je potrebno poleg svojega individualnega rodoljubja razviti tudi širšo lojalnost do skupnosti, ki nam vsem jamči svobodo in nacionalno enakopravnost.

Na podlagi teh načel in zaključkov je potem Ivanović izdelal svoj načrt skupnosti in ga predložil v razpravo. Pred kratkim je v njegovem uredništvu zagledala luč sveta dobrih 130 strani obsegajoča zbirka komentarjev k njegovemu načrtu. Triindvajset avtorjev raznih narodnosti Jugoslavije ni le podalo kritiko Ivanovičevega načrta, ampak je tudi obdelalo tematiko problemov, ki težijo sedanjo Jugoslavijo, in dalo svoje mišljenje, kako priti do demokratske Jugoslavije, do sprejemljive skupnosti jugoslovanskih narodov. Lista avtorjev vključuje več dobro poznanih imen. Poleg Vaneta Ivanovića so pisali dr. Živko

Topalović, Božidar Vlajić, Bogdan Lekić, Ilija Jukić, Kosta St. Pavlović, Dušan V. Popović, Žarko Pecić, Milan Purić, Miodrag Djordjević, Branko Pešelj, Milan Bandović, Vladimir ing. Predavec, Marko Milunović, Nikola Pašić, Desimir Tošić, Evgenije Jurišić, Negovan Rajić in Nenad Petrović; od Slovencev sodelujejo Ivan Avsenek, Dušan Pleničar, Ljubo dr. Sirc in Alojzij Zupan. Knjigo je izdala založba 'Izvor', 59 Shakespeare Road, Hanwell, London W.7., in stane tri dolarje odn. en angleški funt, kar tudi vključuje poštnino.

+

ŽIVKO TOPALOVIĆ (1) daje v članku "Za pomirjeni Balkan", tale važen nasvet: Razumni ljudje, ki bi radi pomirili vihar na Balkanu, prihajajo končno do zaključka, da je neumno medsebojno se napadati. Sedanji položaj je treba mirno proučiti in videti, kaj je od starega za vedno propadlo in kaj se lahko od novega obdrži..... Nekaj osnovnih načel je očitvidnih. Verskih, nacionalnih in socialnih razlik, ki delijo naše narode, ni mogoče s silo zadušiti, niti rešiti, ako pred njimi zapiramo oči. Omogočiti je treba, da se te razlike svobodno izražajo in postopoma slabijo in izginjajo. Načelo federalizma mora biti priznано in izvedeno na vseh področjih javnega življenja. Toda ta federalizem mora biti izveden na demokratičen način, s svobodnim sodelovanjem in pristankom od strani narodnih množic. Vsiljenih rešitev ne more biti. Nihče ne more doseči svojega enostranskega cilja popolnoma in naenkrat... Sklicevanje na stare bitke in stare junake praktično ne služi ničemur. Kar so ti junaki ustvarili v svojem času, je imelo vrednost tedaj; ko pa teh pridobitev njihovi nasledniki niso mogli ohraniti z

lastno močjo, je pač te pridobitve treba smatrati kot izgubljene. Kdor namreč dobi sto bitk, zadnjo pa izgubi, zgubi vse, potem mu preostane samo še iskanje sporazuma z ljudmi, ki so mu blizu. Vse naše življenjske potrebe nas sili, da živimo skupno z mnogimi sosedi, pa se moramo zato sporazumevati in oborožiti s potrpljenjem in dobro voljo.

BOŽIDAR VLAJIĆ (2) je mnenja, da mora vsak dobro premišljeni načrt demokratične alternative posvetiti vso pozornost državnopravni graditvi skupnosti kot komplicirane federalne ali konfederalne tvorbe. "Izrecna zavrnitev unitarističnih rešitev je danes odveč, ker je zunaj okvira kakršnihkoli realnih možnosti," pravi Vlajić. Analizirajoč sedanje tendence v Jugoslaviji, Vlajić pravi, da je prišlo doma v pogledu tkzv. "mednacionalnih odnosov" do zablod in nemira, ki raste z vsakim mesecem. Medtem ko se v teoriji vodijo prepiri okrog pojmov federacija, konfederacija in suverenost republik, dejansko prihaja do tega, da postajajo ustavne ustanove federacije delegacije republik, kajti poleg "mednacionalnih vprašanj" se pojavljajo tudi ambicije republiških avtarkij, ki se borijo za oblast. In medtem ko se centralizem skupnosti vse bolj slabi, igrajo prvo violino centralizmi republik in njihove zahteve za priznanje suverenosti. Vsak razgovor o alternativni obstoječemu stanju v Jugoslaviji je treba zato začeti z osnovnim vprašanjem: ali hočejo narodi, ki živijo v okviru njenih meja, nadaljevati s skupnim življenjem? Izjasnitev v prid ohranitve skupnosti še nikakor ne pomeni, da je udeleženi narodom odrečena pravica do nacionalne samoopredelitve. Pri tem Vlajić opozarja na problem nacionalne samoopredelitve Srbov in Hrvatov na mešanem ozemlju. Izjasnitev v korist skupnosti bi pomenila potrditev, da je možno zgraditi tako organizacijo skupnega življenja, katero bi vsi soudeleženi narodi sprejeli po svobodni volji, smatrajoč dogovorjeno rešitev za moralno osnovo svojega sožitja.

BOGDAN LEKIĆ (3) izjavlja: "Jugoslavija, kakršno si želim, mora počivati na temelju absolutne suverenosti narodov, ki bodo reševali vse probleme o svoji usodi in bodočnosti. Vlada narodov po svojih predstavnikih, izvoljenih s svobodno voljo in v popolni svobodi od obeh spolov od 18. leta starosti dalje." Opozarja pa na črnogorski problem in izraža upanje, da bo umetna meja, ki loči Srbe in Črnogorce, padla.

ILIJA JUKIĆ (4) opozarja na nevarnost razkroja Jugoslavije po Titovi smrti in na možnost sovjetske intervencije, pa se zato upira vsem ekstremnim zahtevam po razbitju Jugoslavije za vsako ceno, celo s pomočjo Sovjetske Rusije, za vzpostavitev Velike Hrvatske do Drine in preko nje, odnosno za vzpostavitev Velike Srbije tja do Senja in južno od Karlovca in Zagreba do Drave. "Kaj se godi v glavah naših ekstremistov, ki nimajo prav nobenega temelja za svoje šovinistične programe v mednarodni politiki, a

si prisvajajo tudi pravico, da odločajo o usodi muslimanov, ne da bi jih sploh vprašali?" Zares je čudno, pravi Jukić, kako se niso nikateri od teh ljudi ničesar naučili, pa še danes priporočajo svojim narodom ekstremne rešitve, pričakujoč, da jim bo te rešitve nekdo prinesel na krožniku. Nekateri brezvestni špekulanti priporočajo svojim narodom ekstremne rešitve, za katere naj bi se žrtvovali, zato pa naj bi jih sprejeli za svoje gospodarje, ker so bili zunaj hrabri s svojim jezikom. Če pa upori in revolucije, katere jim svetujejo, ne bi uspeli, nič zato: oni ne bi s tem ničesar izgubili, samo narod doma bi drago plačal za nasvete teh lažnih prerokov. Jukić opozarja na širjenje ljubezni in medsebojnega približevanja s strani vodstev Cerkev in verskih skupnosti v Jugoslaviji, kar je velike važnosti. Vsi razumni nekomunisti - a ti so v večini - želijo sprememb, toda nasprotujejo vsaki nevarni pustolovščini.

KOSTA ST. PAVLOVIĆ (5) se izreka proti zvezni državi, ki bi jo sestavljale države, ker po njegovem mišljenju pojem države predpostavlja neke državne meje, a te je med Srbi in Hrvati npr. nemogoče potegniti. On se zavzema za zvezno državo, sestavljen od narodov, tako da bi bil Srb vedno srbski državljani, a Hrvat hrvatski državljani, na bi že potem živel v katerikoli republiki. Enako mu ne ugaja načelo, da naj bi bila narodna obramba za časa miru v rokah držav-članic. Navaja primer Združenih držav Amerike in Švicarske zveze držav, ki so dejanske zvezne države, a narodna obramba spada v pristojnost skupnosti. Enako meni, da bi skupščina zajednice morala imeti dva doma: spodnji dom, v katerega bi volili vsi polnoletni državljani s tajnim neposrednim glasovanjem, ter gornji dom ali senat, v katerem bi sedeli predstavniki narodov. Vse zakone, ki bi se tikali skupnosti, bi sprejeli v spodnjem domu, toda postali bi polnomočni šele, ko bi jih odobril gornji dom. Pavlović ne definira natančneje poslovanje gornjega doma, ki naj bi sprejemal zakone, veljavne za vse člane skupnosti.

DUŠAN V. POPOVIĆ (6) razmišlja o spremembah v Jugoslaviji in poskusih režima, da najde nove oblike 'socialne demokracije', s katerimi bi podaljšal in zagotovil vlado partije ter zavril pojav in razvoj svobodnega odločanja narodov. Vse to forme so brez vsebine, kajti ne more biti samoupravljanja, niti federacije, a najmanj konfederacije, dokler obstoja enopartijska vladavina. Popović tudi meni, da je treba gledati v bodočnost, bodočnost nove Evrope in da bo naša pot vedno lažja in sigurnejša skozi že urejeno skupno državo Jugoslavijo.

ZARKO PEČIĆ (7) piše, da mora biti "jutrišnja" Jugoslavija urejena na podlagi "svobodnega in prostovoljnega sporazuma" ter izraz političnih, socialnih, gospodarskih in kulturnih prepričanj, težen in potreben večine vsakega od posameznih narodov. Z ozirom na to, da je sedanje ureditev Jugoslavije vsiljena, Pečić ni pripravljen razpravljati o po-

sebnosti narodnosti Črnogorcev in Makedoncev, dokler ne pride do prehodnega stanja, ko bi se vse te stvari reševale. Me ni tudi, da bi v primeru, če bi ustavo skupnosti sprejemale vlade posameznih držav-članic odn. njihovi pooblaščenici, dejansko šlo za ustanovitev konfederacije. Ustavo federacije lahko sprejme samo enodoma ustavodajna skupščina, izvoljena po istem volilnem zakonu istega dne od vseh polno letnih državljanov. Vendar pa smatra, da ne drži, da je bila pravica do samoodločitve že uporabljena leta 1918 in da je ni mogoče znova uporabiti. Pravica do samoodločitve pripada vsakemu narodu trajno in je stvar politične oportuniteti ali in kdaj se je narod poslužil. Zato je jasno, da se bodo morali narodi Jugoslavije v zvezi z novo Jugoslavijo ponovno izjaviti, kakšno državno skupnost hočejo, odnosno da imajo oni, ki je nečejo, pravico do izstopa in osnovanja lastne narodne države. Pecić veruje, da do razida ne bo prišlo, a do sporazuma ne bo moglo priti brez medsebojnega popuščanja in brez realizacije, da ni mogoče doseči demokratične ureditve iz čisto nacionalističnih pozicij ali s težnjami po asimilaciji drugih narodnosti odn. zahtevo po njihovi pokoritvi. Uvideti je treba, da je pravica nekega naroda omejena s pravico drugih narodov; da je interes enega naroda omejen z interesom drugih narodov in da imajo vsi narodi skupni življenjski interes samoohranitve, ki se mu mora pogosto ukloniti poseben interes posameznega naroda. "Združeni v demokratski državni skupnosti in poučeni z izkušnjami preteklosti, lahko upamo, da bomo sposobni, upreti se pohlepni zavojevalnim težnjam nekaterih naših sosedov," zaključuje Pecić.

MILAN PURIĆ (8) nima nič proti, da imajo vsi od priznanih narodov - "pa tudi Uzičani, Črnogorci, Dalmatinci, če hočejo" - absolutno pravico, da se izjavijo kot samostojni narodi in zahtevajo bodisi obstanek bodisi razid skupne jugoslovanske države. Edino, na čemer Purić vztraja, je potreba obdržanja državne skupnosti, dokler ne pride do vzpostavitve druge. "Mi vsi, ki delujemo v tej debati kot demokrati in patrioti, ne smemo pozabiti, da ni nikakor zaželeno - ne s političnega, ne z moralnega, ne z nacionalnega vidika - prepustiti reševanje naših kočljivih in zelo zapletenih vprašanj razburkanim strastem doma, tujim intervencijam ali tkzv. svobodnemu opredeljevanju in izjavljanju jugoslovanskih narodov 'pod mednarodno kontrolo'. Potrebno je imeti politični pogum in priznati ne le 'de jansko stanje' obstoja Jugoslavije, ampak tudi potrebo demokratske izgradnje na obstoječih osnovah," pravi Purić in na naslednjih treh straneh pojasnjuje, kako si on predstavlja to "demokratsko izgradnjo na obstoječih osnovah". Jasno mu je, da komunistom ni do sodelovanja, pa tudi ne do delitve oblasti z drugimi. Toda prišel bo čas, ko bodo komunisti primorani sprejeti razširitev osnove državne oblasti, ker bo tudi njim, odnosno vsaj bolj inteligentnim med njimi, docela jasno, da je boljše "nekaj" kot "nič". Trenutno bi bilo seveda neumno misliti, da bodo komunisti sprejeli emigrantske recepte, toda demokrati v emigraciji se morajo zavedati, da bo šlo za dilemo med točno določenim sodelovanjem s komunisti in med vojno odn. revolucijo. In pred ti dilemo bodo stali tako komunisti kot de-

mokrati. Minimalni program akcije demokratov v emigraciji pa je usmerjevanje borbe za notranjo liberalizacijo države.

+

MIODRAG DJORDJEVIĆ (9) se bavi s problemom narodne obrambe in predlogom, da v dobi miru vojska spada pod pristojnost posameznih republik. Njegov glavni argument je, da je oborožena sila instrument zunanje politike. Ako je zunanja politika v rokah centralne vlade, potem tudi obramba ne more biti v drugih rokah, kajti v danem trenutku je državo nemogoče braniti s kompromisi. Ali smo za Jugoslavijo ali pa za samostojne države izven njenega okvira. Djordjević priporoča, da v tem oziru preštudiramo organizacijo "nacionalne garde" severno-ameriških federalnih držav in njene odnose do centralne vlade in vrhovne vojne uprave. Da bi bilo zadovoljeno gotovim nacionalnim tradicijam, bi se lahko formirale po posameznih federalnih edinicah enote z nacionalnim obeležjem (uniforme, imena, način poveljevanja, evnt. zastave itd), toda v pogledu oborožitve, šolanja in vojne doktrine ne bi smelo biti razlik in bi moralo biti upravljano iz enega centra. Osrednja vojaška uprava, ministrstvo narodne obrambe in splošni generalštab, bi morali biti sestavljeni po ključu iz častnikov vseh narodov Jugoslavije. Vsaka federalna edinica naj bi imela svojega "vrhovnega poveljnika", postavljenega v sporazumu z vlado federalne edinice. Ti "vrhovni poveljniki" bi potem izvajali navodila skupnega obrambnega ministrstva. Djordjević tudi predlaga "gostovanje" edinic iz ene federalne enote v drugih, da bi tako prišlo do boljšega medsebojnega spoznavanja.

(Dalje drugič.)

- 1 Dr Živko Topalović, odvetnik, prvak Socialistične stranke Jugoslavije, med vojno v Mihajlovičevem pokretu.
- 2 Božidar Vlajić, odvetnik, b. narodni poslanec Demokratske stranke. Po vojni ni vstopil v Jugosl. narodni odbor zaradi njegovega 'jugoslovenskega' in politično konservativnega stališča.
- 3 Bogdan Lekić, odvetnik iz Črne gore, pripada Demokratski stranki.
- 4 Ilija Jukić, diplomat, pred vojno dr. Mačkov in HSS zaupnik, med vojno pomočnik zunanjega ministra v londonski begunski vladi.
- 5 Kosta St. Pavlović, diplomat in publicist, predava na Cambridge univerzi, strankarsko neopredeljen.
- 6 Dušan V. Popović, pedagog, prvak Narodne radikalne stranke v Vojvodini, med vojno v Mauthausenu.
- 7 Dr. Žarko Pecić, odvetnik, ujetnik 1941-45
- 8 Dr. Milan Purić, odvetnik, pripada Zemljoradnički stranki, med vojno v Mihajlovičevem pokretu, 1942 odpeljan v Mauthausen.
- 9 Miodrag M. Djordjević, gštbn. major, avtor, med vojno v ujetništvu, strankarsko neopredeljen.

Ob osemdesetletnici

Kako se počuti domoljub Bevčevega kova, če proslavlja osemdesetletnico v Kaliforniji, namesto da bi doživel zaslužen pokoj na Dolenjskem ali v Ljubljani? To bi vam mogel povedati le ing. Ladislav Bevc sam. Dasi se je v Združenih državah dobro znašel, kljub temu da je štel že skoro šestdeset let, ko je prišel tja, mu mora biti vendar težko, da se je domovina izkazala tako nehvaležno.

Ko človek pregleduje njegov življenjepis, vidi, da se je udeleževal na mnogih področjih slovenskega javnega življenja: pri sokolih, pri rezervnih oficirjih, celo pri aeroklubu. V svojem tehniškem poklicu je predaval na univerzi in kot vodilni uradnik nazadnje nadzoroval gradnjo modernih cest.

Dolga leta je bil tudi odbornik napredne stranke. Med vojno je bil soustanovitelj sokolskega vojnega sveta in Sokolske legije. Bil je član Mihailovičevega poveljstva Ljubljane in organizacijskega oddelka "Jugoslovanske vojske v domovini", tudi v Ljubljani. Decembra 1944 so ga Nemci zaprli.

S komunisti je imel spore še kot starosta Sokola I v Ljubljani. Med vojno je bil tudi v ilegali član vodstva Demokratske stranke in Narodnega odbora za Slovenijo. Zato je maja 1945 zapustil Ljubljano in končno 1949 prišel v Združene države Amerike.

Še vedno je aktiven, predvsem kot predsednik SDS in član NOZS.

Želimo mu še mnogo let zdravja in uspehov.

LJUBO SIRC.

USTANOVITEV DOMOBRANSTVA

V nadaljevanju svojega zgodovinskega prikaza o domobranstvu, poroča naš dopisnik, je Dr. STANKO KOCIPER ki je bil med vojno pribočnik gen. Rupnika in je pozneje tu di postal njegov zet, opisal v 7. številki letošnjega TABORA, kako je prišlo do ustanovitve Domobranstva: ko sta po kaptulaciji Italije Rev. Andrej Križman in dr. Albin Šmajd ponudila gen. Roesenerju Vaške straže za formiranje nemškimi četam pomožne policije, ki naj bi nadaljevala protikomunistični boj, je general Rupnik to odklonil, ko mu je gauleiter dr. Rainer stavil tako ponudbo. Namesto tega je gen. Rupnik zahteval od Rainerja ustanovitev v okviru področja slovenske uprave po vojaških pravilih organizirano deželno obrambo (Landeswehr - Domobranstvo). Ta bi sicer bila operativno naslonjena na okupacijske sile, ki so bile po pozitivnem meddržavnem vojnem pravu za področje odgovorne, vendar pa bi bila v materinskem poveljniškem jeziku slovenskih častnikov uporabljena za obrambo proti komunistični državljanski vojni izključno na slovenskih tleh. Ko je dr. Rainer na ta Rupnikov predlog pristal, je general šele sprejel položaj šefa pokrajinske uprave Ljublj. pokrajine.

Tedaj so Grčarice že padle, bitka za Turjak pa še ni bila končana. Rev. Karel Škulj in Rev. Anton Merkun sta prišla rotit gen. Rupnika, naj pri Nemcih izposluje pomoč obko-

ljenim Vaškimi stražam, Izgovarjajoč se, da nimajo na razpolago dovolj vojaštva, so Nemci končno le poslali nad Turjak izvidniško letalo, iz katerega so sporočili, da vihra nad Turjakom jugoslovanska zastava. Na to je Rainer izjavil, da se v obračunavanje dveh jugoslovanskih frakcij ne bo mešal.

V nadaljevanju Dr. Kociper prikaže, kako je prišlo do prvega proglasa "Poveljstva slovenskih domobrancev", ki se je občutno razlikoval od Rupnikovega osnutka, katerega pa je gen. Roesener zavrnil. Avtor sklepa, da so že tedaj bile na delu sile, ki so imele posebne načrte, kako odvzeti domobranstvo izpod pristojnosti gen. Rupnika, kar da se odraža tudi v uporabi naziva "legije", ki ga je general odklanjal, a nasprotniki zagovarjali in ki je omenjen tudi potem v proglasu. Manever, ki jim je uspel, je potem vodil do tega, da so imeli v domobranstvu več besede Nemci kot pa gen. Rupnik. Dr. Kociper sicer ne navaja imena teh zakulisnih sil, vendar pa je moč sklepati, da je mislil pri tem na slovenske politike, ki so ves čas okupacije imeli posebne račune z domobranstvom.

Atentat v Berlinu

Po poročilih svetovnega tiska, je bil dr. BRANKO JELIČ, predsednik proustaškega Hrvatskega narodnega odbora, 10. septembra v Berlinu ranjen ob priliki bombne eksplozije v hiši, kjer je stanoval. Policija je izjavila, da so ljudje videli nekoga, ki je polagal v pločnik kovinsko cev in napeljeval nek kabel v sosednjo hišo. Mislili so, da gre za kakšno televizijsko zadevo. Narodni odbor je izjavil, da gre za atentat jugoslovanske tajne policije.

Z VSEH VETROV

V Jugoslaviji objavljajo Spomine gen. Dušana Simovića, predsednika pučistične vlade 27. marca 1941. O morebitnih zanimivostih bomo poročali. - Rimska vlada je zavrnila predlog deželnega sveta Furlanije-Juljske krajine o uporabi naziva 'slovenska manjšina' (KT 375), češ da spada stvar v pristojnost rimske vlade. - V tržaškem pokrajinskem odboru sta dva Slovenca od 7 članov: dr. Drago Legiša (SSL) in Lucijan Volk (socialist). - Tradicionalni študijski dnevi v Dragi so se vršili 5/6. septembra. - V Argentini so izdali slovensko prepesnitev Hernandezovega 'Martin Fiero'. Dr. Tine Debeljak je delal na prevodu nad 20 let.

PRAVKAR IZŠLO:

Lev Detela KRALJEV KIP Zgodovinski roman

na prodaj pri avtorju, 2284 Untersiebenbrunn Nr. 119, Austria, v Mohorjevi knjigarni v Celovcu, Katoliški knjigarni v Gorici in v Tržaški knjigarni, ter pri H. Pribcu, 20 Gatty Place, Scullin, ACT 2614 Australia in v Pika Print Ltd, Enfield.
Cena: 13/6 v Angliji, Sch 40.-, Lir 1000, \$2.00

Od meseca do meseca:

ODNOSI Z VATIKANOM : 14. avgusta so objavili, da bosta Jugoslavija in Sveti sedež vzpostavila diplomatske odnose na ravni veleposlaništev. Toda, ker Jugoslavija vatikanskim predstavnikom ne priznava prvenstva v diplomatskem zboru (doyen), Vatikan ne bo imel v Jugoslaviji nuncijske ampak pro-nuncijske.

Od leta 1966 sta imeli obe strani svoje vladne odposlance. Pred tem odnošajev ni bilo, ker jih je Jugoslavija prekinila, ko je bil nadškof dr. Alojzij Stepinac imenovan za kardinala. Sedaj so v Beogradu uradno izjavili, da je odločitev zveznega izvršnega sveta o vzpostavitvi odnošajev "v skladu z veljavnimi načeli jugoslovanske politike v mednarodnih in meddržavnih odnosih in z razvojem odnosov s Sv. sedežem.

Vatikanski tajnik sveta za javne cerkvene zadeve Vatikana msgr. Agostino Casaroli je 24. avgusta dopotoval v Beograd, kjer ga je sprejel državni sekretar za zunanje zadeve Mirko Tepavac. Po prihodu je msgr. Casaroli izjavil, da pričakuje dobre rezultate od tega prijateljskega obiska. "Prepričan sem, da bomo dosegli prijateljsko ozračje in učinkovitost v delu, da bi uresničili tisto, kar smo izpustili v preteklosti," je dejal. Na večerji sta Tepavac in Casaroli izmenjala zdravici. Tepavac je dejal, da prvi službeni obisk ugledne vatikanske osebnosti odraža doseženo stopnjo v odnosih med Svetim sedežem in SFRJ Jugoslavijo. "Po zaslugi obojestranskih prizadevanj je prišlo do vzpostavitve diplomatskih odnošajev med Sv. sedežem in SFRJ, kar je naraven odraz pretekle poti in sedanjega položaja, ki prinaša še lepše izgleda za bodočnost." Vlada SFRJ visoko ceni napore papeža Pavla VI in Sv. sedeža za ohranitev miru, zavzemanja za spoštovanje neodvisnosti in svobodnega odločanja vsake države, kakor tudi za pomoč deželam v razvoju. Neuvrščeni se zavzemajo za iste cilje, je rekel Tepavac.

Msgr. Casaroli se je zahvalil za tople besede in poudaril, da je bilo podpisovanje protokola leta 1966 trdna osnova za pozitiven razvoj odnosov v bodočnosti. Današnji obisk in vzpostavljanje diplomatskih odnosov so nedvomno dokaz postopnega poboljšanja v preteklih štirih letih ne le v odnosih med SFRJ in Vatikanom, ampak tudi v odnosih med jugoslovansko državo in katoliško Cerkvijo. "Poboljšanje presega polje verskega življenja jugoslovanske katoliške skupnosti," je rekel Casaroli. Sv. sedež smatra, da se mora dejavnost katoliških duhovnikov razvijati na verskem polju. To je polje, ki pripada Cerkvi, ki ji je na ta način omogočeno, da s svoje strani prispeva k splošnemu napredku ljudskih skupnosti, s katerimi se Cerkev v ne kem smislu identificira. Sv. sedež se tudi zelo zanima za konferenco na vrhu neuvrščenih držav, ki bo v Lusaki. Upamo, da bo prispevala k utrjevanju pravičnega in trajnega miru. Sv. sedež bo vsekakor podprl uresničevanje teh ciljev, je rekel msgr. Casaroli.

Naslednjega dne sta se msgr. Casaroli in Tepavac pogovarjala o mednarodnih vprašanjih. "Kolikor sta se do-

taknila dvostranskih odnosov, je šlo le za meddržavne odnose, spričo tega, da v skladu z načeli naše ustave vprašanja, ki zadevajo odnose med Cerkvijo in državo, sodijo v pristojnost lokalnih oblasti in episkopata," je hitela zagotavljati dopisnica DELA, ki je bilo o obisku sicer bolj skopih besedi.

26. avgusta je msgr. Casaroli sprejel Tito na Brionih. Med njima se je razpletel "prijateljski pogovor", je poročal TANJUG. Popoldne je msgr. Casaroli, ki ga je spremljal Tepavac, prispel v Zagreb in prenočil v hotelu Intercontinental - Esplanade. Podpredsednik izvršnega sveta Hrvatske Vjekoslav Prpić je zanj priredil večerjo. Zagrebški nadškof dr. Kuharić je bil prisoten.

V izjavi za zagrebško televizijo je msgr. Casaroli 27. avgusta dejal, da so bili pogovori s Tepavcem bistven del njegovega obiska v Jugoslaviji. "Sprejem pri predsedniku Titu je na nek način kronal moj obisk, z ozirom na prestiž in kvalitete predsednika Tita kot velikega državnika in pomembne osebnosti." V pogovorih niso predvideli konkretnih zaključkov in prav ta neformalnost je pomagala k zanimivosti in koristi. Ozračje je bilo zelo iskreno, odkrito in pristrčno, kar logično izhaja iz dejstva, da so vzpostavili diplomatske odnose. Pogovarjali so se tudi o pomembnih problemih mednarodne skupnosti in človeštva, ki skrbijo tako Sveti sedež in svetega očeta kakor tudi jugoslovansko vlado in predsednika. Izrazili so skladnost v oceni nekih položajev in v rešitvah, ki bi bile potrebne. Sveti sedež zelo ceni sklicanje konference neuvrščenih v Lusaki, ker bo zbrala tako veliko število držav in ker so to male države, ki imajo naravno pravico do ohranitve miru, je izjavil msgr. Casaroli.

Naslednjega dne se je msgr. Casaroli pripeljal v Ljubljano, kjer ga je sprejel podpredsednik izvršnega sveta Slovenije dr. France Hočevar. Potem je msgr. Casaroli obiskal Narodno in univerzitetno knjižnico ter si ogledal Križanke, stari del mesta in ljubljanski Grad. Hočevar je opoldne priredil kosilo v vili Podrožnik, na katerem je bil tudi ljubljanski nadškof dr. Jožef Pogačnik, mariborski pomožni škof dr. Vekoslav Grmič in koprski škof-apostolski administrator dr. Janez Jenko. Po kosilu je msgr. Casaroli odpotoval s posebnim letalom z letališča Brnik v Trst.

ALBANSKA ROKA

Po dolgih letih napetosti se obetajo boljši odnošaji z Albanijo. V Žablaku, kjer so 7. avgusta praznovali 30-letnico pokrajinske konference KPJ za Črno goro, Boko, Sandžak ter Kosovo in Metohijo, katere se je leta 1940 udeležila peščica ilegalnih delavcev, je Tito na velikem zborovanju pograval spomine na junaške čase, ob koncu pa se je dotaknil odnosov z Albanijo. "Danes je mednarodni položaj takšen, da imamo mnogo skupnega, in zato bi se morali čim več sporazumevati med sabo," je rekel Tito. Naša sistema sta različna, to je res. Toda to ne bi smel biti vzrok za slabe odnose med državama. Mislim, da imamo možnosti za uspešno sodelovanje pri vprašanjih, ki zadevajo varovanje neodvisnosti, nedotakljivosti in nevmešavanja v naše notranje zadeve. To se tiče Albanije in Jugoslavije, v tem so naši interesi skupni. Obstoje pa tudi možnosti za razširitev naših odnosov na gospodarskem področju. Skratka, Jugoslavija želi imeti dobre odnose z Albanijo. Prepričan sem, da

albansko ljudstvo ne bo zavrnilo roke, ki mu jo ponujamo, da bi izboljšali naše sodelovanje. Za zdaj ne vidim posebnih problemov," je dejal Tito.

V resnici je Tito segel v roko, ki jo je 30. maja nepričakovano ponudil albanski komunističnih voditelj Enver Hoxha. Takrat je Hoxha v govoru izjavil, da se Albanija ne bo vmeševala v jugoslovanske notranje zadeve, in se je zavzel za boljše sosedske odnose, čeprav v Jugoslaviji vlada revizionizem, kot se je izrazil.

3. avgusta so v Prištini zaključili prve pogovore med predstavniki tiranske in prištinske univerze in so sklenili, da jih bodo nadaljevali v Tirani. Pogovarjali so se o sodelovanju med univerzama, ki imata predavanja v albanščini.

KOMUNISTI USMERJAJO

Na kosilu v Mostarju 13. avgusta je Tito spet poudarjal bratstvo in enotnost med jugoslovanskimi narodi. "S šovinističnimi pojavi morate ravnati tako, kakor s poskusi razrednega sovražnika, ki sovraži naš družbeni sistem," je rekel. "Socializem mora biti tisti dejavnik, ki bo iz družbenih odnosov izključeval verske in druge pojave mržnje." Tito je bil prepričan, da se bodo po osvoboditvi naučili nekaj iz bratomorne vojne, da se bodo vsi posvetili ustvarjalnemu delu in da se ne bo postavljalo vprašanje, če je kdo Hrvat, Srb ali Musliman. "Vendar imamo ljudi, ki si z vsemi silami prizadevajo poteptati ustavo in naše zakone, in ljudi, ki jih branijo, da ne bi dobili zaslužene kazni zapor ali prisilnega dela." Vprašanja, "ki povzročajo medrepubliške nesporazume," je treba reševati z dogovarjanjem.

"Zveza komunistov se je odrekla svoji vodilni vlogi v našem družbenem življenju," je rekel Tito, "ni se pa odrekla obveznosti, da budno spremlja razvoj socializma v Jugoslaviji, ker je za to odgovorna. Jasno je, da se ZK - mislim na njena vodstva - ne bo vmešavala, dajala ukaze in določala, kako se bo recimo gradila ta ali druga tovarna in podobno. V teh tovarnah pa so komunisti, ki tam delajo. Ali na primer, kdo je v naši zvezni skupščini? Komunisti! Kdo je v republiških skupščinah? Zopet komunisti! Komunisti se morajo zavedati tega, da odgovarjajo za pravilno pot našega nadaljnjega socialističnega razvoja... Prizadevali smo si in si še prizadevamo, da bi se ZK čim bolj ločila od državnih in gospodarskih zadev. Vendar ne v tem smislu, da bi ZK odvzeli pravico, da je tisti dejavnik, ki bo idejno usmerjal naš razvoj tako na področju gospodarstva kot tudi v našem družbenem življenju sploh, v vsakem pogledu... Še enkrat želim poudariti, da je ZK tisti dejavnik, ki usmerja naš socialistični razvoj," je pribil Tito.

SEDEMMILIJARDNI PRIMANJKLJAJ

Jugoslavija je julija uvozila za 3,800,000,000 dinarjev blaga in s tem posekala junijski rekord 3,200,000,000 dinarjev kar za 16%. Izvoz se je julija povečal za 1% in je dosegel vrednost 1.8 milijard dinarjev. V sedmih mesecih tega leta je Jugoslavija izvozila za okrog 12 milijard din blaga (20% več kot lani v istem obdobju) in uvozila za dobrih 19 milijard (24% več). Letošnji zunanjetrgovinski primanjkljaj znaša že nad 7 milijard dinarjev in je za 30% večji od lanskega.

BORBA je 5. avgusta pripomnila, da je vest o 5% dodatni taksi na uvoz, ki jo je sprejela zvezna skupščina 15. julija, prišla gospodarstvu vnaprej na ušesa in so se zato podjetja založila z uvoženim blagom. "Nekatere republike", ki jih BORBA ni imenovala, so morda nalašč zavlekle odločitev, ki jo je zvezna vlada predlagala že marca. Ali so nekatere republike nalašč zavrle zvezni izvršni svet, dokler se niso zaščitile pred posledicami, vprašuje BORBA, ne da bi odgovorila.

Tudi cene so v juliju spet poskočile. Sočivje je bilo za 52.2% držaje kot lanskega julija, sezonske povrtnine pa celo za 92.6%. Od junija do julija so se jajca podražila za 12%, cene v industriji pa so se zvišale za 0.4%.

JADRANSKI TURIZEM

Turistična sezona na Jadranu letos ni bila tako uspešna kot so pričakovali hotelirji. Kljub temu da vreme ni bilo najboljše in da je bilo število letoviščarjev manjše, ko jih je prišlo veliko manj iz Vzhodne Evrope, kaže, da je bil zaslužek večji kakor lani, ker je bilo zapadnjakov - zlasti Nemcev - več. Da bi jih zabavali, so v nešteti krajih izbirali lepote. Sem in tja, posebno na črnogorskem Primorju, ki se zelo naglo razvija, pa so pozabili na stare potrebe, kot je dobra postrežba in tekoča voda. Vodovodne pipe v novih hotelih so se večkrat posušile.

Nekatere novi hoteli predvsem ob južnem Jadranu, ne vidijo radi domačih turistov. Prednost dajejo tujcem, od katerih dobijo devize, saj morajo tudi hoteli sami odplačati kredite v devizah. Iz tega je nastal vic, da so hotelirji diskriminacijsko razpoloženi do "dinarske" rase, kakorkoli že potem tolmačite pridevnik.

Kaj se je zgodilo s parcelo, ki jo je občinska skupščina v Budvi, podarila pred petimi leti Zofiji Loren in Karlu Pontiju, vprašuje jugoslovanski tisk. V Budvi so tedaj menili, da bodo s tem darilom naredili sijajno reklamo za črnogorsko Primorje, saj je dva tisoč kvadratnih metrov velika parcela na otoku Sv. Stevan zares nekaj izredno lepega, nad čemer je bila očarana tudi filmska igralka in je zato lani junija izjavila, da bodo kmalu začeli z zidavo vile. Toda prav nič se ni zgodilo - in sklepati je, da je prišlo do legalnih zapletljajev, saj po jugoslovanskih zakonih ni mogoče podariti zemljo v Jugoslaviji kakemu tujemu državljanu. Tisti košček otoka cenijo na trideset milijonov starih din.

Makedonci imajo sicer nekaj jezer, nimajo pa morja. Toda želja po devizah je iznajdljiva. Začeli so "prodajati" medvede, divje svinje, srne, gamse, zajce, fazane, prepele in divje golobe. Takozvani 'lovni turizem' je že privabil lepo število tujih lovcev, tako da bo samo lovška družina iz Svetega Nikole zaslužila pred koncem leta kar petdeset tisoč dolarjev. Odstrel na medveda stane od 300 do 500 dolarjev, a najcenejši je divji golob - niti ne en dolar. V zvezi s tem turizmom bodo zgradili tudi poseben lovski hotel, uvedli pa bi radi tudi čarterske polete za tuje lovce.

Novomeško gradbeno podjetje je dogradilo največji hotel v Istri. Hotel Materada v Poreču lahko sprejme do 700 gostov, dočim so skupni prostori namenjeni za 1200 gostov. Lastnik, podjetje Plava laguna, ima sedaj 9000 ležišč in avtomobilska taborišča za skoro 10.000 ljudi.

TEŽAVE V CELJU

Celjska Cinkarna, v kateri dela 1800 ljudi in je bila znana že pred vojno po svoji emajlirani posodi, je zaključila poslovno leto 1969 z izgubo nad deset milijonov din. Sanacijski program, po katerem naj bi podjetje spet prišlo na čisto v treh letih, pa se ni obnesel, saj je cinkar na že v prvi polovici tega leta dosegla izgubo, ki je le malo manjša od celotne lanske. Zdaj premišljajo, ali naj bi opustili proizvodnjo cinka in se preusmerili izključno na kemijo.

PROMETNE NESREČE

Malo po četrti uri zjutraj 7. avgusta je Dalmacija Ekspres pri Škofji Loki prezrl rumeno luč, zdrvel skozi postajo s 100 km/h in začel zavirati šele pri izstopnem rdečem signalu. S hitrostjo kakih 50 km/h se je na enotirni progi zaletel v tovorni vlak, ki je vozil iz Ljubljane. Ubitih je bilo 6 železničarjev, med njimi obe strojevodji. Ranjenih je bilo 50 ljudi, od katerih so jih 7 obdržali v bolnišnici.

Dva tesna kasneje, 21. avgusta, se je malo pred četrto uro zjutraj na postaji Preserje iztiril brzovlak iz Trsta. Po navadi pelje brzovlak skozi postajo z 90 km/h, a tistega dne je bil usmerjen na drugi tir in ga je rumena utripajoča luč opozarjala, naj zmanjša hitrost na 40 km/h. Strojvodja je pozneje dejal, da ga je obšla slabost in da zaradi tega ni mogel zmanjšati hitrosti. Tretji vagon brzca se je iztiril in se zaril v vagon tovornega vlaka na sosednjem tiru. Dva sta bila mrtva in deset ranjenih. Govorilo se je, da so strojevodje v službi predolgo brez počitka.

FRANCOSKE IN NEMŠKE LICENCE

Med Litostrojem in Renaultom so v teku pogovori o sodelovanju. V Ljubljani naj bi zgradili nov obrat za proizvodnjo avtomobilskih delov, ki bi jih Litostroj izvažal v Francijo. Pa tudi sestavljanje avtomobilov naj bi se vršilo v Ljubljani. V prvem bi bilo zaposlenih 2300 delavcev, a v drugem do 900. Vprašujejo, ali ni morda to tudi v zvezi s štrajki v zahodnoevropskih državah, ko često zmanjka sestavnih delov in pride do zastoja v celi vrsti industrij.

Najboljši jugoslovanski telovadec Miro Cerar, nekajkratni svetovni in olimpijski prvak v vajah na konju, se zdaj vozi z dragim in hitrim avtomobilom BMW 2002. Nakup avtomobila "pod izredno ugodnimi pogoji" je omogočilo Cerarju podjetje Tehnunion iz Ljubljane, ki zastopa med drugim tudi zahodnonemško tvrdko BMW.

TUJSKOPROMETNI PRETEP

9. avgusta je prišlo do množičnega pretepa na letališču Čilipi pri Dubrovniku. S prerekanjem se je pričelo, ko troje članov italijanskega gledališča 'Teatro Libero' iz Rima ni dobilo sedežev na JATovem letalu, ko so se hoteli vrniti v Rim z uspešnega gostovanja na dubrovniškem festivalu. Baje niso sedežev pravočasno rezervirali. Pridružili so se jim še ostali gledališčniki, ki so hoteli preprečiti, da bi letalo vzletelo. V pretep se je vključilo letališko osebje, potniki, miličniki in cariniki, tako da nazadnje noben ni vedel, kdo koga tepe. Po končani ljudski veselici, ki je trajala dobro uro, je letalo vzletelo, italijanski umetniki pa so se vrnili domov z ladjo.

Ob robu

Pretekli teden je bil svet priča tragikomediji, ki se je odigrala v zambijski presyolnici Lusaki. Bila je to tragikomedija tkzv. neuvrščenih gospodarsko nerazvitih dežel, t. j. onih, ki bi sicer po eni strani rade videle, da bi jim ves svet pritekel na pomoč - v prvi vrsti razvite dežele, a po drugi strani, da bi lahko dajale lekcije urbi et orbi tem istim deželam, kako naj se ponajajo v mednarodnih odnosih.

Človek, kateremu su tuji ideološki predsodki, ljubi mir in sovraži nasilje, mora nedvomno simpatizirati z državniki in narodi, ki se iskreno in nepristransko trudijo za olajšanje napetosti v svetu in za spoštovanje osnovnih norm ponašanja med neodvisnimi in suverenimi državami. Ne more pa simpatizirati z ideološkim hipokritstvom, politično dvoličnostjo, ščuvanjem in zaščito modernih revolucionarnih gansterjev, med katere spadajo zdaj tudi zračni gusarji, in z zahtevami, katere zavračajo celo same "neuvrščene" dežele v svojih notranjih odnosih, zlasti v večnarodnih državah z nacionalnimi manjšinami. Nobena dežela, ki nima svojih notranjih odnosov urejenih po načelih listine Združenih narodov in Deklaracije o osnovnih človeških pravicah, nima moralne pravice kazati s prstom na druge. A tragikomedija neuvrščenih je prav v tem, da je to v veliki meri skupina dežel, ki počenja prav to. Povrhu vsega pa ideološko hipokritstvo, ki jo uganja Tito in njegova klika, vnaša v vrste neuvrščenih zmedo v notranji in zunanji politiki, ki naj bi jo te dežele imele. Vratolomni kozolci, ki jih prevrača komunistično vodstvo v Jugoslaviji v notranji in zunanji politiki že 25 let (prijateljstvo z Mobutujem, grškimi polkovniki in Francovim režimom so najnovejši primeri), ni nobeno vodilo za novepečene afriške, azijske in latinsko-ameriške državnike in države.

Ena stvar marsikaterim državnikom na tej konferenci ni bila docela jasna, čeprav so se vsi delali pametne, in to je: ali se pod imperializmom in neokolonializmom razume samo zahodni ali tudi vzhodni imperializem in neokolonializem? Ali se zahteva pomoč brez vsakih "priveskov" samo od zahodnih kapitalistov ali tudi od vzhodnih stalinistov? Ali povzročajo mednarodno napetost samo Vietnam, Kamboja, Laos in arabsko-izraelski spor, ali pa tudi sovjetska intervencija na Madžarskem, v Češkoslovaški, grožnje o "osvoboditvi" Južne Koreje, širjenje sovjetskih vojaških pomorskih in drugih oporišč v Sredozemlju, Indijskem oceanu, stalno hujskanje moskovskega radia in drugih vzhodnoevropskih postaj na "revolucionarne podvige", češ da ne more biti ideološke koeksistence - o čemer v Lusaki ni bila izrečena niti beseda, kar v praksi pomeni, da tudi ne more biti miru in olajšanja napetosti med "revolucionarji" in onimi, ki verujejo v možnost napredka, ne da bi pogнали v zrak zemeljsko oblo zaradi nekaj reakcionarjev, ki se še brezupno držijo preživelih metod v notranjem in mednarodnem življenju.

V Lusaki je bil pomp enako velik kot pred leti v Kairu in Beogradu. Toda dilema pred neuvrščenimi je še vedno ista. Sedeti na dveh stolih ni uspelo niti Titu.

IVAN STANIČ

POSILJENA ČRNA GORA

Čitatelji KLICA TRIGLAVA so verjetno že slišali o aferi okrog Njegoševega mavzoleja na Lovčenu. Celo Vladi mir Dedijer pravi, da je 'opazil', da vodi svetovni tisk, 'posebno francoski, italijanski, britanski in celo japonski', 'organizirano kampanjo' proti zgraditvi Njegoševega mavzoleja na Lovčenu, za katerega je izdelal načrt kipar Ivan Meštrovič. To je Didijerja vzbudilo, kot pravi, da razišče zgodovinsko resnico, ki ga je nato pripeljala do tega, da je sedaj postal nič več in nič manj kot - črnogorski (ne srbski) šovinst... Kaj je zgodovinska resnica?

Petar II. Petrovič-Njegoš je na Lovčenu sezidal kape lo, v kateri je bil nato pokopan. Avstroogrška okupacijska vojska jo je 1916. leta delno porušila, Njegoševe kosti pa so pokopali na Cetinju. Leta 1925 je kralj Aleksander porušil še ostanek kapele in na njenem mestu sezidal novo kapelo v spomin na rojstvo svojega sina Petra... Sedaj pa naj bi to kapelo porušili in na njeno mesto postavili mavzolej, za katerega je napravil načrt rimo katolik Ivan Meštrovič. Tega pa, po Dedijerovem mnenju, ne more prebaviti Srbska pravoslavna cerkev. Še več, dodaja Dedijer, za to Cerkev predstavlja kapela Aleksandrovo zapuščino - "znamenje uničenja črnogorske državnosti po letu 1918" in nadaljuje: "Namesto da bi se nova skupnost bratskih narodov osnovala na temelju in spoštovanju volje posameznih narodov, je bila v letu 1918 Črna gora na silo potegnjena v novo državo in je bila v njej brez pravic. Drugič: Aleksandrova kapela je znamenje prevlade dinastije Karadjordjevičev nad dinastijo Petrovičev. In tretjič: kapela je tudi simbol uničenja neodvisnosti črnogorske primorske metropolije, ki se je ohranila skozi več stoletij, da bi si jo po letu 1918. skupaj z drugimi neodvisnimi srbskimi cerkvami podredila Srbska pravoslavna cerkev." Iz tega razloga, pravi Dedijer, je sprejel članstvo v odboru za izgradnjo mavzoleja, "ker hočem povzdigniti glas proti diktiranju, kaj Črnogorci smejo in česa ne smejo. Prepričan sem, da bo to prispevalo k obrambi pravic - po sebi malih narodov - do enakosti in medsebojnega spoštovanja - tako pri nas kot v svetu," zaključuje Dedijer v odprtem pismu v črnogorskem dnevniku POBEDA 15. avgusta.

KERMAVNER ODSTOPIL

Pred dvema mesecema sem citiral na kratko iz izjave Tarasa Kermavnerja, direktorja Drame Slovenskega naroda gledališča, v ljublj. DELU od 23. maja, oziroma iz njegovega odgovora na javna vprašanja, ki mu jih je zastavil Jože Snoj, gledališki kritik DELA. Od takrat so se dogodki razvijali zelo hitro. Že 30. maja je DELO objavilo stenopis pogovora za "okroglo" mizo o časopisni kritiki med Kermavnerjem, Snojem, ing. arh. Jovanovićem - operativnim direktorjem Drame, režiserjem Petanom ter igralcema Tonetom Slodnjakom in Janezom Hočevarjem. Zanimivo je, da je DE-

LO čakalo šest tednov z objavo zapisnika. 6. junija je sledil na Kermavnerja ideološki napad izpod peresa Vladimirja Kavčiča. Epilog polemike je pa bil precej krajši od navedenih člankov in odgovorov. 10. junija je bila objavljena kratka vest, da je Gledališki svet SNG sprejel odstop Tarasa Kermavnerja kot direktorja drame... Kermavnerja samega na seji ni bilo, češ da je bil bolan. Svet je njegovi prošnji ugodil, vendar "z apelom naj... pojasni Svetu in celotnemu kolektivu Drame vzroke zakaj odstopa." Kot kaže člani Sveta SNG ne berejo ljubljanskega DELA...

PREŠERNOVA SENCA

Prešeren je naslovil svojo znamenito pesem o pravdi o oslovski senci protagonistom debate o slovenski pisavi. Zanimalo bi me, če se bo po 140 letih našel še kak drug slovenski pesnik, ki bo izpustil podobno puščico na naslov tistih, ki so se zadnje čase prepirali o avtentičnosti Prešernove fotografije. Prav gotovo je, da bi bilo lepo vedeti, kakšen je bil dejansko Prešeren, je bilo vendar v debato vnesenega toliko srda, žolča, namigovanja, sumničenja in podtikanja po slovenskem časopisju, da se je človeku zagabilo. Prekinil sem branje te nevzvišene debate, ki se je vlekla od 16. decembra 1969. do 23. maja 1970, tako da ne vem za izid. Vem le, da je snov iz prepira črpal tudi PAVLIHA in da jo je RTV LJUBLJANA uporabil za prvoaprilsko šalo.

STIKI S TUJINO

V Ljubljani je umrla Fanny Susan Copeland-Barkworth, stara 98 let. Dolga leta je bila lektorica za angleški jezik na ljubljanski univerzi. Zelo je ljubila slovenske Alpe in je o njih napisala nekaj poročil, knjig in vodičev. Zadnjič je bila na Triglavu, ko ji je bilo 86 let.

Poleti je bil na filozofski fakulteti v Ljubljani prirejen že šesti seminar slovenskega jezika, literature in kulture za tuje slaviste, prevajalce in tuje prijatelje slovenske besede. Prvega seminarja se je leta 1965. udeležilo 25 slušateljev, letos pa jih je bilo že okoli 80. Pred tremi leti so se pričeli v seminar vključevati tudi zamejski Slovenci.

KNJIŽNI TRG IN SPOMENIKI TER FILMI

V zbirki Monumenta litterarum slovenicarum Mladinske knjige je kot sedmi zvezek izšel faksimilirani ponatis slovnice Adama Bohoriča Arcticae Horulae (Zimske urice) iz leta 1584. Obširno spremeno besedo je napisal B. Berčič. Cena 58 din.

Zveza židovskih občin Jugoslavije je razpisala nagradni natečaj za publicistična in literarna dela z židovsko tematiko, zlasti iz obdobja odpora proti fašizmu.

Lani so v Kamniku ob petdesetletnici bojev za severno mejo sklenili, postaviti sredi mesta spomenik generalu Rudolfu Maistru. Osnutek kipa, delo Antona Sigulina, so pred meseci postavili v avli občinske skupščine, da bi obiskovalci dali morebitne pripombe. Ker teh ni bilo, je bilo zdaj sklenjeno, da bo spomenik odkrit 25. oktobra ob petdesetletnici koroškega plebiscita.

Na 17. filmskem festivalu v Pulju je bila Slovenija zastopana z "Oksigenom" Matjaža Klopčiča in "Onkraj" režiserja Jožeta Galeta. Na Bledu pa režiser Vojko Duletič snema film po Cankarjevem romanu "Na klancu". Sneli so tudi nekaj prizorov iz originalnega Klanca na Vrhnikih.

Pisma uredniku

KLIC TRIGLAVA in IRCI

Uredniku Klica Triglava.

Zelo me je razžalostil članek "Irski pouk" v 375. št. KT, iz katerega je videti, da je uredništvo precej zaključljivo in v angleško demokracijo in precej pod vplivom Reuterja in BBCja.

Po mojem mnenju je Irska ena in nedeljiva, ker imajo Irce večino. Angleži so naseljena manjšina, ki se ni poirčila enostavno iz razloga, ker je vedno imela in ima še sedaj imperialistično-kolonialno mentaliteto.

Angleška politika, ki v 700 letih ni mogla poangležiti Ircev, sedaj izmišlja nov način varanja svetovnega javnega mnenja z neko versko vojno, zato, ker vidijo, da je prišel čas sprememb, ki jim ne ugajajo.

R. B.

OB JULIJSKI IZJAVI

Uredniku Klica Triglava.

Kot je bil pod bivšo Avstrijo najvažnejši problem, da se rešimo nemške nadoblasti, je danes v ospredju problem, kako se rešiti komunistične diktature. Ako bi se posebno prizadevni Slovenci lotili tega problema po možnosti ne samo s poslanicami, nasveti in teorijami, bi bil odziv neprijetno večji in podpisi kljub relativnemu riziku številnejši.

To vsiljevanje dialoga in sugeriranje slovenskim komunistom doma je, milo rečeno, otročje, nerealno in ponižujoče. Po 50 letih svetovnega in 25 letih slovenskega komunizma je vendar dosti jasno, da sodelovanje na političnem polju ni mogoče. Vsa namigavanja in teoretiziranje na napredne, zmerne in ne vem kakšne komuniste ali socialiste, je brez vsake realne podlage. Ves dialog zadnjih 25 let med slovenskimi komunisti in politično emigracijo se reducira na obisk jugoslovanskih ladij, par steklenic vina in sli-vovke in nekaj privatnih garantiranih obiskov doma.

Ne razumem tudi, kako morejo podpisniki povezati suverenost slovenskega naroda kar mimogrede z Jugoslavijo. Ako se že hoče biti dosleden, enega ni moč avtomarsko vezati na drugega. Vsekakor je njihova zamisel Jugoslavije kaj čudna. Po možnosti naj ne bi šel noben dinar na jug, orožje pa naj bi bilo v Sloveniji kontrolirano po Slovincih itd. Kakšen smisel potem še sploh ima Jugoslavija? Vse moderne države podpirajo svoje nerazvite pokrajine, ker se mora prej ali slej življenjski nivo v vsej državi izenačiti. Od držav se danes celo pričakuje podpora drugih manj razvitih držav. No, Slovenci pa nikomur nič.

Resna pa je zadeva pod točko 9, češ da naj se odnosi s sosedi uredijo, da bodo slovenske manjšine jezikovno in kulturno zaščitene. Zakaj se podpisniki izjave odpovedujejo slovenskemu življu na Koroškem, Beneški Sloveniji in Primorskem? To je slovenska zemlja, katero nam skušajo tuji že 100 let nasilno potujčiti. Četudi so ali še bodo uspe-li, se Slovenci tem rojakom ne odpovemo in bomo vedno stre-meli, da jih pridružimo narodni celoti.

ZILJAN

Uredniku Klica Triglava.

Izjava "Za zavarovanje slovenske skupnosti" (KT julija), ki ste jo tudi vi podpisali, pomeni velik napredek za Slovence v svetu, ker vendar enkrat ne objokuje preteklosti, ki je ni mogoče spremeniti, ampak se ozira v bodočnost, na katero je mogoče vplivati. V glavnem ne nasprotujem mislim, ki jih izjava vsebuje, in jo zato pozdravljam. Toda čeprav se štejem med dobrohotne bralce in čeprav se bojim zamere, ki jo je med politično občutljivimi Slovenci silno lahko povzročiti, ne morem molčati ob podrobnostih. Ne bi bilo ne koristno ne odkritosrčno. V politiki je že tako, da nekateri zidajo, medtem ko drugi prodajajo zijala in zabavljajo. Oboje je potrebno.

Zdi se mi, da je v prvih štirih točkah zavita misel, da utegnejo Sovjeti po Titovi smrti vkorakati v Jugoslavijo, a da bi se Slovenci takrat lahko obvarovali pred zasedbo, če bi razglasili "izvirno suverenost". Ali si kdo od podpisnikov res predstavlja, da bi zaustavili sovjetske tanke pri Čatežu, če bi razobesili nekaj slovenskih zastav? Spominjam se na tragikomične dogodke v Ljubljani 3. maja 45. Zaskrbljenost zaradi morebitnega razvoja je upravičena, toda zdravilo se mi ne zdi stvarno. Podobno se mi ne zdi stvarna romantika, ki veje iz besed o "prvotni slovenski državnosti". Ali je v srednjeveški Evropi sploh mogoče govoriti o državah in državnosti? Pesniško povzdigovanje srednjeveških časov koristi Slovincem prav tako malo kot običajno emigrantsko ali partizansko povečevanje dogodkov iz druge svetovne vojne.

Podobno se mi porajajo dvomi, če je enodomna zvezna skupščina res med najvažnejšimi zahtevami, če je prenos prestolnice gospodarno izvedljiv in če bi zmanjšanje dajatev federaciji res omogočilo zaposlitev doma za vse. Zaposlovanje na tujem se na splošno širi, a niti v zgoščenih izjavi niti v tem pismu ni mogoče tega zadovoljivo obdelati. Mimogrede rečeno berem, da se davkom pravi "dopolnjene suverene pristojnosti". Pri osmi točki se mi je pa zataknilo. Z veliko dobre volje je mogoče uganiti, kaj so podpisniki hoteli povedati o kmetih, pa se jim je tako zapletel jezik, da so izdali iz sebe le nekaj besed brez prave smiselne povezave. Ne slovnično ne logično tisti skupek besed prav gotovo ni stavek. Zanima me, kako ga bodo prevedli v angleščino. S tem zadevom na splošno vprašanje, zakaj se slovenski politiki radi izražajo v tako polomljenem, zapletenem in me-glenem jeziku.

Tako se izražajo tudi v domovini, kjer je prof. Bajec pred leti obupal nad poskusom, da bi tisto izražanje približal človeški govorici. Komunisti so prevzeli svoj spakodran jezik z dobesednim prevajanjem iz srbohrvaščine, ki se ga je nalezla iz slabih prevodov neprebavljivih komunističnih klasikov iz ruščine in nemščine. S pridom ga uporabljajo, ker je do skrajnosti nejasen, dobro prikrije slab namen in ga lahko razlagaš, kakor zapiha veter. George Orwell, pisec '1984' in 'Živalske farme', je opozoril na zvezo med totalitarnimi navadami mišljenja in spakodranim jezikom. Toda dejstvo, da tak jezik uporabljajo sedanji oblastniki v Jugoslaviji in da je tudi v Sloveniji politično moderen, ne daje niti razloga niti opravičila tistim, ki oblastnike kritizirajo. Nasprotno: namesto kalne vode bi morali natočiti čiste-ga vina, da bi bila razlika tem bolj očitna. Priporočam podpisnikom, naj se prihodnjič malo bolj potrudijo, da jih bomo mogli razumeti.

ŠTEFAN TOMAŽIČ

HOTEL BLED

RIM ITALIJA

VIA S. CROCE IN GERUSALEMME 40
ROMA
 (Telefon 777-102)

Lastnik: VINKO A. LEVSTIK

HOTEL BLED
 Roma - Via S. Croce in Gerusalemme 40
 Tel. 777-102

HOTEL DANIELA
 Roma - Via L. Luzzatti 31
 Tel. 750-587

OBIŠČITE NAS - OBIŠČITE NAS - OBIŠČITE NAS

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel.: ENField 5097
 Uprava: BM / TRIGLAV LONDON W.C.I.

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga *SLOVENSKA PRAVDA*, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Anglija: 1.10.0	Finska: 13.-	Nemčija: 16.-
Argentina: 650.- (1300.-)	Francija: 15.-	Švedska: 20.-
Avstralija: \$A 4 (\$A 7)	Italija: 2500.-	Urugvaj 60.- (120.-)
Avstrija: 50.-	J. Afrika 4.- (R 7)	U.S.A.: 5.00 (\$ 8.50)
	Kanada: 5.00 (\$ 8.50)	

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Poverjeniki:

Avstralija: Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W.

Italija: Saša Rudolf, Via Verniellis 24, Trieste 316

Južna Amerika: Franc Oblak, Mendoza 5663, Buenos Aires, Argentina

Sev. Amerika: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alta., Kanada